

ÖPPEN DÖRR

Lena Dahlén

Jag spelar Ljudmila Petrusjevskajas ”Tiden är natt” på en biograf. Det är första gången stycket framförs på en rejält upphöjd scen.

På höger sida av scenen ligger sceningången. För att komma in på scenen passeras en toalett varifrån sceningångens dörr öppnas. Från scenen är dörren synlig, från salongen är den osynlig.

En bra bit in i första akten märker jag att dörren fladdrar till. Hårsvall rör sig där bakom och ljud av fnitter och prat når mina öron. Jag fortsätter att spela med flerfaldig uppmärksamhet. Jag följer händelseutvecklingen på toaletten och försöker bedöma hurvida publiken hör de ljud jag hör samtidigt som jag fortsätter att agera pjäsens Anna. Förhoppningen är att de unga flickorna ska avsluta sina toalettbestyr, vid det laget är tre stycken identifierade. Jo, de kommer att gå, lämna toaletten, nu, snart, tänker jag och fortsätter.

Nej, de kommer inte att gå, det står klart när jag hastigt möter blicken på en av dem. Hårsvallen fortsätter röra sig, fnitter och prat fortgår som om ingenting hänt. Som om hon som såg inte har sett.

Minns i samma ögonblick hur arrangören sa till mig att låsa toalettdörren *innan* jag går in på scenen. Det är viktigt att låsa om sig på grund av de danskurser som pågår i huset. Dessutom används teatersalongen till kvällskurser av olika slag och få reflekterar över att det kan pågå föreställningar där. Förstår varför jag inte får någon reaktion från flickorna på toaletten. Förstår att toalettbesökarna kan få idén att utöka sina marker och börja träna dansteg på scenen. Förstår inte hur jag kunde glömma att låsa dörren.

Jag har tittat mot dörren några gånger för att klart kunna följa händelseutvecklingen, riktad och tydlig gentemot publiken. De anar förhoppningsvis att kvinnan på scenen hör och ser något som de inte ser.

Jag följer toaletthändelsen störd och irriterad som pjäsens Anna sannolikt skulle vara om manus vore utökat med den pågående scenen. Irritationen börjar kännas i hela kroppen. Vad som kommer att hända har jag ingen aning om. Jag agerar utan att medvetet förbereda hur jag ska få slut på toalettpratet. Blänger mot dörren och hör mig själv muttra om min störande granne. (Det finns en sådan i pjäsen.) Ställer mig upp, går mot dörren, klagar över oväsendet, försvinner ut från den synliga scenen, viskar till flickorna att jag spelar och att de måste försvinna, korthugget, snabbt, bestämt. De förstår allvaret, toalettdörren stängs. Jag återvänder, informerar publiken om att det är Njura, grannen, som stör, ja, som för övrigt inte gör annat än stör, som alltid stör. Så långt medvetandegörs ord, handlingar i samma ögonblick de slipper ur mig. Därefter osäkras allt ett ögonblick. När alla inbillade framtida faror är över kommer en annan. Jag är på väg att fortsätta

spela men hindras: Är det verkligen här jag är? Avslutade jag med de replikerna? Den lilla stund jag tänker efter ger inget svar, den får mig att glömma. Går till de utspridda rekvisitapapperna på golvet där manus ingår som dold del. Rafsar fram mitt manus, väser i försvar mer än som förklaring till publiken: ”det är väl inte konstigt att allt blir svart när grannarna skriker, jag är författare, kom ihåg det.” (Pjäsens Anna är en självutnämnd sådan.) Konstaterar efter blick i manus att jag väl visste var jag var.

Efter händelsen är det roligt att spela, hör och ser allt, tycker att jag leker lätt. Och leker fram till paus. Då jag knackar på hos danskursgrannarna innan toalettdörren låses inför andra akten.

När föreställningen spelats går jag igenom vad som hänt. Visst är det en synnerligen ovanlig handling att låsa in sig på scenen. Men det är knappast det ovanliga som föder min glömska. Misstänker snarare att jag befinner mig i framtiden redan före föreställningen, i det som komma skall, i spelet innan spel; djupt engagerad i transformeringen av pjäsen till lokalens upphöjda scen. Samtalet med arrangören är bortblåst. Jag är inte öppen nog för att stänga och låsa.

När den olåsta dörren väl öppnats, följer jag utvecklingen från scenen. Det är ensamma minuter, jag och publiken delar inte alls samma händelser. Publiken följer den aktuella föreställningens skeende. Jag står i pjäsens på förhand planerade förlopp med uppmärksamheten i föreställningens aktuella skeende och lokalens skeende där jag följer såväl publiken som händelserna vid toalettdörren. Det som ska göras och sägas görs och sägs, så mycket vet jag. Och uppmärksamheten är skärpt och utåtriktad. Hur och om den flerhövdade uppmärksamheten påverkar spelet kommer jag aldrig att få veta. Kanske händer ingenting i andras ögon och öron. Vad det egentligen är att vara ”där” är en komplicerad fråga.

När jag senare tar itu med toaletsituationen är jag klar och riktad, det är inget konstigt med det, det sker självklart. Men därefter, när jag skall återknyta till den inrepeterade pjäsen, osäkras allt.

Texten är snårig, Anna följer ingen rak handlingslinje i sitt tal. Till synes lösa trådar vävs långsamt samman i takt med att karaktärens handlingar kompliceras under de två speltimmarna. Det är inte enkelt att lappa ihop överhoppad text. Det är den vetskapen som griper: ”var är jag, är det verkligen här jag är?” Letandet i manus blir en paus från det utåtriktat pågående. Uppmärksamheten är inte längre i föreställningens eller lokalens skeende, den är i manusletandets. Något händer och delar av publiken märker det. Efter föreställningen frågar en kvinna: ”Jag undrar så och måste fråga, när du letade i pappren, var det meningen?” ”Jamen, det är klart det var, hon var ju författare”, säger hennes man överlägset.

Ja, efter händelserna är alla sinnen är skärpta. Om det är toaletthändelsen eller manusletandet som bidrar till skärpan är omöjligt att säga. Öppna eller stängda dörrar spelar kanske ingen roll. Det oförutsedda, som vrider till det planerade pågående, är det gemen-

samma för båda situationerna. En källa att ösa ur eller att drunkna i.

Oförutsedda händelser behöver förstås inte uppfattas oroande för föreställningen som toaletthändelsen. Det oförutsedda är oftast roande i föreställningens skeende. Ett hårstrå som faller ner kan ha betydelse. Allt som uppdagar att det invanda, på förhand repeterade, inte är något annat än en bas för nuets framfart är inspirerande. Små iakttagelser och händelser bidrar stort. I det fallet skiljer sig inte det inrepeterade från vardagen nämnvärt. Dagar är fyllda av invanda sysslor som utförs galant. När dessa handlingar på olika sätt avbryts, uppmärksammas, blir synliga tycks de ses på nytt. Händelser i det konkreta rummet pockar på uppmärksamhet. En envis fluga som ignoreras kan förstöra en teaterföreställning. En tappad knapp som tas tillvara kan bygga upp den. Det kan stundtals ge ett intryck av att vi gemensamt delar upplevelsen av att vara där - här.